

SHRNUTÍ PROBRANÉ LÁTKY

Antropologie těla

ORGANIZACE

- **Aktivní participace** v hodině/ účastnění se diskusí v [moodle](#) (20 % známky - 4b)
- **Plnění domácích úkolů:** Anotace 4 titulů z povinné literatury/ odpovídání na otázky k četbě + aplikace teorie na vybraný článek (10 % známky - 2b)
 - za každý chybějící úkol strhnutí 1b!
- **Referát** – prezentace v hodině – na článek/ pořad publikovaný v médiích – vztahující se k tématu na hodinu/ resumé na jeden z textů z povinné četby (5. v pořadí) 2-3NS - (20% známky - 4b)
- **Závěrečná esej, či Závěrečná ppt prezentace vybraného tématu či Ústní zkouška** z probrané látky - (50 % známky - 10b)
 - nutná předešlá konzultace eseje či prezentace s vyučující prostřednictvím [MOODLE](#)
 - esej i prezentace musí být vztaheny minimálně ke dvěma odborným titulům z oblasti antropologie či kvalitativní sociologie (min. 1 z povinné literatury kurzu)
 - design eseje:

kompilace (1250 - 1500 slov): pojednání vybraného téma na základě odborné literatury

- ARGUMENTY MUSÍ BÝT ZAKOTVENÉ V LITERATUŘE - pozor na plagiátorství!!!! - Přečtěte si manuál, jak citovat: https://kuk.muni.cz/animace/eiz/pdf.php?file=publikacni_etika/citace.pdf

HODNOCENÍ: 1 (20-18b); 2 (17-14b); 3 (13-11b)

DEADLINYDEADLINYDEADLINYDEADLINYDEADLIN

1. anotace, otázky k četbě, aplikace, příspěvky do diskusí 15.6.2020

2. závěrečná esej/ prezentace/ ústní zkouška 11.9.2020

- Ideálně však do 30.6.2020.
- Odevzdáte-li během léta a budete-li chtít zpětnou vazbu, upomeňte mě emailem.

PARADIGMA - TEORETICKÉ ŠKOLY

- přijímané schéma, vzorec myšlení, či model (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Paradigma>)
- souhrn základních domněnek, předpokladů, představ dané skupiny vědců (Kuhn 1997)
- Pozitivismus X Konstruktivismus
 - Ontologie – Charakter skutečnosti
 - Epistemologie – Jak jej poznáme?
 - Ontologie podmiňuje epistemologii – to co si myslíme o realitě (jak věci jsou), podmiňuje to, jak ji studujeme
- ontologie – epistemologie - metoda

V RÁMCI JAKÝCH TEORETICKÝCH ŠKOL SE POHYBUJEME?

- strukturalismus
- symbolická (či interpretativní) antropologie
- poststrukturalismus
 - moc
 - sociální konstruktivismus
 - performativita
- fenomenologie
- ANT (teorie aktér-sítí) – STS (studia vědy a technologií)

CO JE TĚLO?

CO JE V CENTRU ZKOUMÁNÍ TĚLA U RŮZNÝCH AUTORŮ?

- Mauss: **praxe, primární nástroj člověka (techniky těla)**
- Douglas: **symbol, reprezentace společnosti (sociální a individuální tělo - paralela)**
- Wacquant (Bourdieu): **praktika; produkt a generující princip sociálních struktur (habitus)**
- Foucault: **produkt diskurzu (vývoj představy správného těla)**
- Murphy (Csordas): **subjekt kultury; zkušenost (embodiment – vtělení)**
- Law, Mol, Moser: **mnohoznačné praxe – jejich propojení**

PROČ LIDÉ ZACHÁZEJÍ SE SVÝMI TĚLY ZROVNA TAK, JAK ZACHÁZEJÍ?

- **Maurel Mauss**
 - imitace společensky efektivního chování
- **Mary Douglas**
 - sociální tělo (společenské normativy) určují význam (i správné zacházení) → tělesná zkušenost – kulturně determinovaná
- **Loic Wacquant (Pierre Bourdieu)**
 - vtělení sociálních struktur; podvědomé přizpůsobení na okolí; produkt a princip generace struktur; moc; oboustranné ovlivňování mezi strukturou a jedincem
- **Michel Foucault**
 - disciplinace; produkt diskurzu (sociálně ustaveného normativu – rámce správných praxí); moc; diskurz (ustavený mocensky) určuje jedincovo jednání (produkt)
- **Robert Murphy (Thomas Csordas)**
 - vtělení kulturních významů; tělo subjekt kultury; skrze tělo vnímáme svět a zacházíme s ním (tělo tento svět determinuje); naše chování je determinováno tělem
- **Law, Mol, Moser**
 - dělání těl (subjektivit) není autonomní volbou a není jen produktem lidského jednání, je to různorodá praxe heterogenních propojování

HLAVNÍ PROBRANÉ KONCEPTY

- Marcel Mauss
 - *techniky těla; habitus*
- Mary Douglas
 - *symbolické tělo; výměna mezi přírodním a sociálním; tělo jako metafora spol.*
- Michel Foucault
 - *dohled; disciplinace; vládnutí (governmentalita)*
- Loic Wacquant (Pierre Bourdieu)
 - *sociální pole; (tělesný) kapitál; habitus*
- Robert Murphy (Thomas Csordas)
 - *vtělení – embodiment (zkušenost těla jako subjekt kultury)*
- Henrietta Moore
 - *gender; automatický - s. konstruovaný – performovaný; gender a identita*
- Ema Hrešanová
 - *biomoc; medikalizace; autoritativní vědění*
- Kateřina Nedbálková
 - *aplikace teorie Sociálního pole a konceptu dohledu*
- Filip Herza
 - *individuální vs. kolektivní tělo*
- Law, Mol, Moser
 - *tělo vytvářené v heterogenních praxích, přechody, zjednávání těla*

CO MAJÍ SPOLEČENÉ A CO ODLIŠNÉ?

- **Maurel Mauss**
 - imitace společensky efektivního chování
- **Mary Douglas**
 - sociální tělo (společenské normativy) určují význam (i správné zacházení) tělesná zkušenost – kulturně determinovaná
- **Loic Wacquant (Pierre Bourdieu)**
 - vtělení sociálních struktur; podvědomé přizpůsobení na okolí; produkt a princip generace struktur; moc; oboustranné ovlivňování mezi strukturou a jedincem
- **Michel Foucault**
 - disciplinace; přizpůsobování společenským normám; moc; diskurz (ustavený mocensky) určuje jedincovo jednání (produkt)
- **Robert Murphy (Thomas Csordas)**
 - vtělení kulturních významů; tělo subjekt kultury; skrze tělo vnímáme svět a zacházíme s ním; naše chování je determinováno tělem
- **Law, Mol, Moser**
 - dělání těl (subjektivit) není autonomní volbou a není jen produktem lidského jednání, je to různorodá praxe heterogenních propojování

Společné

- Teorie, hovořící o vztahu společnosti a jedince (jeho těla) —————> to nestojí mimo kulturu a společnost

Odlišné

- zaměřují se na různé aspekty tohoto vztahu (symbolika - rozumění, interakce, zkušenost)
- zvýznamňují různé aspekty (význam, moc...)
- struktura vs. zkušenost —————> praxe
- sociální vs. materiální
- jednoznačné (jednosměrné) vs. mnohoznačné

PROPOJENÍ PŘÍSTUPŮ A „MINDFUL BODY“

A TŘI (PROVÁZANÁ) TEORETICKO-METODOLOGICKÁ POJETÍ TĚLA (LOCK, SCHEPER-HUGHES 1995)

- fenomenologický přístup
 - zkušenost živoucího těla = tělo – subjekt
 - individuální tělo
 - metoda – např. analýza rozhovorů (zvýznamňování těla)
- symbolicko-interpretativní přístup
 - reprezentace těla jako symbol společnosti a kultury
 - sociální tělo
 - metoda – např. analýza metafor užívaných v jazyce
- přístup kritické teorie
 - mocenský aspekt - regulace a kontrola těl
 - politické tělo
 - metoda – např. analýza diskurzu

A CO TY ZBYLÉ TEXTY, CO JSME PROBÍRALI?

TĚLO A IDENTITA

(HEŘMANSKÝ 2014; ZÁBRODSKÁ 2009)

- Co je **individualizace**?

- Proces vyčlenění (se) jedince, důraz na vlastní specifičnost a originalitu, vymaňování se z podmanění sociálním normativům?

- Co je **identita**?

- Sebepojetí? To, jak se jedinec vnímá a jak míní, že ho vnímají druzí. Je situační, relační a vyjednávaná - procesem výměny významů mezi sebou samým a skupinou/ společností.

- Jakou roli hraje napodobování a **vymezování** v procesech individualizace a **identifikace**?

- Protichůdné procesy formování identity: napodobováním se identifikujeme jako člen/ka určité skupiny; vymezováním se od určité skupiny odlišujeme. To, s kým/ čím se ztotožňujeme utváří naši identitu stejně jako to/ti vůči čemu/kterým se vymezujeme.

- Jaká je **povaha těla** v těchto procesech?

- Tělo je nástrojem procesu vyjednávání, vytváření identity. Z pohledu konceptu identity může být uvažováno jako projekt, z pohledu konceptu subjektivity není autonomního projektu založeného na svobodné volbě, subjektivita je produktem určitého prostředí.

- Proč byl koncept identity **kritizován**? (Zábrodská)

- Byl postavený na osvícenské představě existence autonomního subjektu, která automaticky vyčleňovala takové skupiny lidí, kteří neměli stejná práva (nebyly "autonomní" v moderním smyslu), současně nezohledňuje vliv kontextu/ prostředí (rovinu moci) na utváření sebe sama a sebepojetí.

- Co je **subjektivita**? (Zábrodská)

- Alternativní pojem k "identitě", založený na kritice předpokladu autonomního subjektu nezávislého na prostředí. Subjektivita je utvářena v těsném vztahu k symbolickému a materiálnímu prostředí, je produktem a zároveň nástrojem reprodukce tohoto (sociálního) prostředí, je proměnlivá a min. částečně nevědomá.

TĚLO A GENDER

(MOORE 2001)

- Jak se liší přístup k otázkách **pohlaví, genderu a sexuality** z perspektivy třech představených disciplín?
 - -Gender studies zkoumají typicky vztah pohlaví a genderu, kdy se vyvinuly od argumentace konstruovanosti genderu až ke konstruovanosti samotného pohlaví, queer studies vidí primát v otázce sexuality, která podmiňuje ustavování genderu a antropologie přistupuje k těmto třem kategoriím odděleně a zkoumá jejich vzájemnou dynamiku v různých kulturních kontextech.
- Jaký je **hlavní argument** textu? (Ve vztahu mezi materialistickým pojetím těchto kategorií a jejich pojetím jako sociálních konstruktů.
 - - Moore shrnuje vývoj uvažování o pohlaví, genderu a sexualitě z pohledu různých sociálněvědních disciplín, aby nakonec argumentovala, že ani jeden extrémní přístup (radikální sociální konstruktivismus, ani radikální materialismus) není řešením. Tedy, že tyto kategorie nejsou ani čistě biologicky dané, ani čistě symbolické (konstruované). Tvrdí totiž, že není možné ani žádané, abychom pohlaví a gender nějak jasně vymezili, jelikož: „pohlaví, gender a sexualita jsou produktem řady materiálních a symbolických interakcí“ (Moore 2001: 193). Z toho plyne, že je tělo průsečíkem symbolického a materiálního. Dále zdůrazňuje konstitutivní roli jazyka ve vztahu k tělu a v důsledku tak i jeho vliv na dynamiku mezi pohlavím, genderem a sexualitou.

GENDER A MEDIKALIZACE

(HREŠANOVÁ 2012)

- Jaké jsou rozdíly mezi kategorickým, poststrukturalistickým a relačním pojetím genderu?

- V kategorickém gender odvisí přímo od biologicky odlišných těl. V poststrukturalistickém není gender á priori (esencialisticky) definovaný, nýbrž vytvářený ve vztahu k diskurzu, který určuje jeho uskutečňování v praxi. Zde je významný aspekt moci a jazyka. V relačním pojetí je gender vztahem (jak se vůči sobě vymezují lidé různých genderů i v rámci jednoho genderu) (relační pojetí viz také Bourdieu 😊)

- Jakým způsobem ovlivňuje kultura porod?

- Zásadním. Porod není univerzální nýbrž kulturně podmíněná instituce. Významy, které jsou s ním spojeny definují jeho praxi.

- Co je medikalizace?

- Jedná se o pojem, který vysvětluje tendenci lékařství podmaňovat si původně nemedicínské oblasti sociální reality (každodenního života).

- Co je autoritativní vědění?

- Vědění, které je v dané společnosti uznávané jako nejsprávnější – legitimní. Je vždy formulované skupinou, která je na vrcholu mocenské hierarchie v dané společnosti

- Jak je porod genderovaný? (1 příklad)

- Např. z hlediska teorie embodimentu (vtělení), bychom mohly říci, že ženy vtělují svou pasivní roli v medicínském prostředí tak, že disciplinují (a následně se třeba za ně omlouvají) svoje typicky „feminní“ projevy při zkušenosti porodu, jako je např. emotivita.

GENDEROVÁ IDENTITA JAKO PRAXE

(NEDBÁLKOVÁ 2009)

- Jakým způsobem fungují veřejné toalety jako dobrý příklad působení moderní moci?

- Normalizační dohled funguje v rámci veřejných toalet stejně jako ve společnosti. Toalety jsou mikrokosmem, kde můžeme sledovat principy uplatňování moderní moci. Lidé jsou disciplinováni paní toaletářkou, prostorem toalet, sebou navzájem, sebou samými. Tento disciplinační dohled/ pohled - gaze, umožňuje:

- kvalifikovat
- klasifikovat
- trestat

funguje tak, že:

- → srovnává; hierarchizuje; homogenizuje a vyčleňuje jednotlivce
- → normalizuje

- Podle jakých kategorií jsou veřejné toalety strukturované?

- Gender, etnicita, třída, sexualita.

- Jakým způsobem na veřejných toaletách dochází k reprodukci sociální struktury?

- á priori prostorově.
- prostřednictvím paní toaletářky, která dohlíží na provádění genderově (ad.) konformních aktivit.
- prostřednictvím sebedisciplinace.

- Jakých podob zde nabývá veřejný a soukromý disciplinační pohled?

- Veřejný disciplinační dohled/ pohled se vztahuje na veřejné části toalet, soukromý na ty soukromé, ale také veřejný na dohled zvenčí a soukromý na disciplinační dohled vtělený (skrývání deviantního – např. genderově, sexuálně... nekonformního jednání).

GENDER, SEXUALITA: MEZI INDIVIDUÁLNÍM A KOLEKTIVNÍM TĚLEM (HERZA 2014)

- Podle čeho usuzovala tehdejší společnost, že se jedná o dvě oddělené bytosti mající dvě identity?
 - odlišné temperamenty (psychologická perspektiva); odlišné vlastnictví (ekonomická perspektiva)
- Jaké kolektivní představy byly projektovány do případu sester Blažkových?
 - představa autonomního individua (individualismus) a představa jednoty kolektivu/ rodiny (kolektivismus)
- Jaké společenské problémy měla tato tzv. „narativní protéza“ vyrovnat? (Obecně?/ konkrétně?)
 - legitimizace genderových, třídních a etnických normativů - obecně legitimizace genderového řádu instituce měšťanské rodiny skrze „narativní protézu“ čili metaforu sester Blažkových jako kolektivního těla národa (které v té době 19/20 století procházelo značnou společenskou a politickou změnou a krizí)
- Co znázorňovaly sestry Blažkovy v tehdejším kontextu?
 - sestry jednak potvrzovaly společenské normativy (i když často opačné), jako imperativ individuální autonomie a požadavek kolektivní soudržnosti, jednak svou odlišností - negativním vymezováním potvrzovaly normativy lidské tělesnosti, genderu, etnicity a sexuality

DĚLÁNÍ SUBJEKTIVITY

(MOSER, LAW 1998)

- Jaká je dle autorů povaha lidské subjektivity?

- Je heterogenní, utvářená v procesech skrze ekonomii ne/koherence - vyráběním dis/kontinut, je spjatá s ne/schopnostmi jedince. Je produktem propojování jednotlivostí, kterážto nejsou nikdy jen sociální, či jen materiální.

- Definuj, co autoři míní přechody?

- Uskutečnění nějakého záměru - a tím u uskutečňování, ať to jde hladce, či obtížně sebe sama - umožňování nějaké podoby existence sebe sama, vlastní subjektivity.

- Co je cílem člověka ve vztahu k přechodům – jaké mají tyto přechody být?

- Jejich uskutečnění. Ideálem se mi zdají přechody hladké, které jsou jednoduše realizovatelné, takřka, že si ani neuvědomíme, že se jedná o přechod (jako když máme funkční pohybové ústrojí a scházíme schody, nebo nastupujeme do autobusu).

- Dokážete si představit nějaký pro Vás snadný i nesnadný přechod? Uveďte příklad.

- Pozor, není to tak, že lidská subjektivita je nekoherentní a heterogenní a my všichni, kdo nejsme výrazně tělesně postižení žijeme a vytváříme sebe sama jen v hladkých přechodech. Pouze je do značné míry nereflektujeme, jako když si vezmete rozdíl mezi tím, jaké je to ve vodě když neumíte plavat a když plavat umíte (viz paralela s konceptem habitu). Pro mě je třeba snadný přechod uvařit si ráno snídani, mám kuchyň s tekoucí vodou, dostatek peněz, abych si koupila všechny ingredience i dostatek času, abych je smíchala a snídani pak snědla. Nicméně takový doktorát, který velmi hluboce definuje mou subjektivitu - možná tím zásadněji čím více se oddaluje jeho dokončení je pro mě přechodem nesnadným.

DĚLÁNÍ TĚLA

(MOL, LAW 2002)

- Co míní autoři zjednávaním těla?

- jeho uskutečňování skrze různorodé praxe (není konečné, je dynamické, je to proces, je vytvářené prostřednictvím různorodých praxí (text, technologie, zkušenost...)

- Jaký je vztah mezi zjednávaním a uvažováním o těle jako objektu (tělo, které máme) a o subjektu (kterým jsme, které cítíme)? Jsou to odlišné kategorie?

- jsou to dvě různé doposud prosazované perspektivy, autoři textu je propojují a upozorňují na nekoherenci těla, které je jednak objektem, jednak subjektem, subjektem a objektem (i diskurzem...) je skrze různé praxe

- Jakými způsoby se zjednává hypoglykémie?

- skrze text v lékařských učebnicích, měření obsahu cukru v krvi, skrze stravovací návyky nemocného i skrze tomu, jak se nemocný tomuto stavu vyhýbá

- Co je tedy hypoglykémie dle autorů?

- je to propojení množství heterogenních praxí

- Co je pak tělo?

- stejně je pak i tělo propojením nesourodých praxí v jednom momentu, je utvářeno praxemi subjektifikace, objektifikace i diskurzivního ustavování

- Jak můžeme tedy z jejich perspektivy tělo zkoumat?

- skrze analýzu těchto různorodých praxích, které dohromady tělo skládají. Skrze analýzu zkušeností těla, způsobů jeho měření, mluvení o něm...